

- peredshkilnogo viku [Theoretical and methodological principles of professional training of future educators for the development of social skills in preschool children's [monograph]]. Ishmael. 352 [in Ukrainian].*
- Markotenko, T.S. (2011). *Uvirazhennya movlennya majbutnikh vikhovateliv doshkil'nikh navchalnikh zakladiv soczjalno-obryadovimi frazeologizmami [Speech expressiveness of future preschool teachers educational institutions by social-ritual phraseology]: author's ref. dis. ... Cand. ped. Science Special 13.00.02. 20 [in Ukrainian].*
- Mizhdisciplinarni zvyazki. [Interdisciplinary connections]. URL: <http://kripo.ru/anketa/vistavka.htm?id=149> [in Ukrainian]
- Rogachko-Ostrovskaya, M.S. (2020). *Kreativne movlennya majbutnikh vikhovateliv. [Creative speech of future educators]. Actual problems of philology and professional training of specialists in the multicultural space: m-li GI international scientific-practical conference (Harbin-Odessa). 219–222 [in Ukrainian].*

УДК: 37.091.12.011-051(377.6)+005.336.2+005.963

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.1\(17\).2020.48-59](https://doi.org/10.35387/od.1(17).2020.48-59)

Ликтей Людмила Миколаївна – аспірант Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-7348-4286>

E-mail: L.liktej@ukr.net

ПРИНЦИПИ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ

Анотація. В оглядовій статті проаналізовано принципи розвитку методичної компетентності викладачів гуманітарних дисциплін. На основі аналізу психолого-педагогічних досліджень акцентовано увагу на важливості означеного поняття «принципи», зокрема на їх зміст, засоби й прийоми застосування в навчально-методичній роботі та освітній діяльності викладачів педагогічних коледжів. Визначено роль і розкрито сутність принципів розвитку методичної компетентності викладачів гуманітарних дисциплін, оскільки є впевненість у тому, що вони виконують регулятивну функцію з огляду на моделювання та теоретично-практичного застосування. Обґрунтовано необхідність безперервного розвитку методичної компетентності викладачів, зокрема наукової, методичної та методологічної її основ. Зроблено висновки щодо ефективності удосконалення методичної компетентності, яка базується на мотиваційних переконаннях, особистісному усвідомленні значущості обраної професії, бажанні самовдосконалення та самореалізації професійного та методичного досвіду саме через принципи. Висвітлено професійно важливі та першочергові якості викладачів для належного провадження освітнього процесу. Обґрунтовано доцільність здійснення

аналізу та візуалізації їх впливу на розвиток методичної компетентності викладачів гуманітарних дисциплін педагогічних коледжів. Наголошено, що саме принципи розвитку методичної компетентності зумовлюють систему положень, на основі яких здійснюється викладання навчальних дисциплін гуманітарного спрямування. Зазначено, що розуміння вимог до організації освітнього процесу, відповідність сучасному рівню розвитку науки, послідовність і системність, демократичний стиль викладання забезпечують удосконалення методичної компетентності викладача у педагогічній діяльності.

Ключові слова: методична компетентність, принципи, освітній процес, викладачі гуманітарних дисциплін.

Lyktei Liudmyla – Postgraduate Student of Ivan Zyazyun Institute of Pedagogical and Adult Education of the NAES of Ukraine
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-7348-4286>
E-mail: L.lyktej@ukr.net

PRINCIPLES AND LAWS OF METHODOLOGICAL COMPETENCE DEVELOPMENT OF HUMANITARIAN SUBJECTS TEACHERS IN PEDAGOGICAL COLLEGES

Abstract. In the article the principles of methodical competence development of teachers of humanitarian subjects are analyzed. The analysis of modern publications and scientific works on the outlined issue is conducted. Based on the analysis of psychological and pedagogical research, the attention is focused on the importance of the concept «principles», in particular on their contents, means and methods of application in teaching and methodical work as well as in educational activities of teachers in the pedagogical colleges. The role and essence of the principles of methodical competence development of teachers of humanitarian subjects are defined, since they are known to play a regulatory function in modeling and theoretically practical using. Particular attention is paid to the need for continuous methodical competence development of teachers, and specifically to its scientific, systematic and methodical foundations. There was concluded that the effectiveness of improvement of the methodical competence, which in our opinion is based primarily on motivational beliefs, personal awareness about the importance of the chosen profession, the desire for self-realization and self-improvement of professional and methodical experience through the principles. The teachers' professionally important and priority qualities for the proper conduct of the educational process are highlighted, which include awareness of and understanding the importance of principles as one of the main factors of influence.

Since the educational process is a system of interrelated principles, it is necessary to analyze and justify their impact on the methodical competence development of teachers of humanitarian subjects in pedagogical colleges. In

our opinion, it is the principles of methodical competence development that lead to the system of provisions on the basis of which the humanitarian disciplines are taught. Principles are the main basic structure, which means a sequence of the phases of enhancement and development of professional and methodical activities of teachers.

Realization of the methodical competence improvement during all pedagogical activity is provided in the case when there is an understanding of the requirements to the organization of educational process, compliance with the current level of the scientific thinking development, the sequence and system as well as the democratic style of teaching.

Key words: *methodical competence, principles, educational process, teachers of humanitarian subjects.*

Постановка проблеми, її актуальність. Останні роки реформування освітньої галузі вказують нам на активне застосування компетентнісного підходу. Модернізація основних напрямків освіти спрямована на впровадження сучасних стандартів відповідно до вимог суспільства, потреб держави, водночас, на збереження досягнень, які були напрацьовані роками науковцями, дослідниками та методологами. Одним із пріоритетних завдань входження у світовий освітній простір вважаємо удосконалення освітньої діяльності викладачів, зокрема розвитку їх методичної компетентності на основі принципів. Принципи є тим самим підґрунтям яке викликає зумовленість розвитку методичної компетентності суспільним потребам. Їх суть полягає у тому, що кожен етап розвитку методичної компетентності потребує певного рівня удосконалення.

Мета статті – проаналізувати принципи розвитку методичної компетентності викладачів гуманітарних дисциплін педагогічних коледжів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати аналізу наукових джерел засвідчують, що принципам присвячено цілу низку наукових праць вітчизняних науковців. Так, специфіку особистісного й професійного розвитку дорослих на основі андрагогічних принципів навчання відображено у працях О. Аніщенко, Л. Вовк, Л. Лук'янової, О. Цюняк та ін.; технологію розвитку професійної освіти і навчання – у працях Г. Козаченко, А. Литвин та ін. Сучасне тлумачення педагогічних закономірностей і принципів висвітлено у науковому доробку Н. Бібік, С. Гончаренка, О. Савченко та ін.; особливості розвитку компетентності на основі принципів – у працях Г. Козаченко, Л. Барановської, І. Зварич та ін. Водночас питання розвитку методичної компетентності викладачів гуманітарних дисциплін на основі відповідних принципів залишаються недостатньо вивченими.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки і практики актуальним аспектом розвитку методичної компетентності викладачів гуманітарних дисциплін залишається теоретичне обґрунтування необхідних змін, реалізація та удосконалення на основі принципів.

Принцип – першооснова, те, що покладено в основу певної

сукупності фактів, теорій, науки; внутрішні переконання людини, її практичні, моральні й теоретичні засади, якими вона керується в повсякденному житті, в різноманітних сферах діяльності (Шинкарук, 1973, 410); основоположні ідеї, вихідні положення, які визначають зміст, форми й методи навчальної роботи відповідно до мети виховання та закономірностей процесу навчання (Педагогічний словник, 2017). Аналізуючи матеріали українських і зарубіжних дослідників, зосередимо увагу на можливості виокремлення таких принципів розвитку методичної компетентності: принцип практичної спрямованості, принцип науковості, принцип систематичності і послідовності, принцип розвитку особистості, принципи партнерства. Розглянемо кожен із них.

Принцип практичної спрямованості та оптимальної достатності полягає у відповідності змісту та обсягу навчального матеріалу практичним потребам професійної діяльності майбутніх фахівців. *Принцип науковості* полягає в організації процесу викладання предмета на засадах використання досягнень сучасної науки, передових ІТ, якісного науково-методичного забезпечення та наукового обґрунтування методик і технологій, опанування матеріалу навчальної дисциплін. *Принцип систематичності й послідовності* полягає у ступеневості вивчення навчальної дисципліни та базується на доступності цільового рівня попереднього ступеня її опанування. *Принцип розвитку особистості*: замість «навченої безпорадності» – плекання самостійності та незалежного мислення (Зварич, 2010, 45). *Принципи партнерства* уможливають такі меседжі, як повага до особистості, довіра у відносинах, доброзичливість і позитивне ставлення, розподілене лідерство, соціальне партнерство тощо (Бібік, 2017, 16).

Принцип практичної спрямованості навчання полягає в розумінні зв'язків і залежностей між пізнанням дійсності, наслідком якої є теорія та практика. Основними характеристиками даного принципу науковці вважають розуміння вимог до організації і проведення навчальних занять в сучасних умовах; формування високої наукової культури майбутньої професійної діяльності; уміння цілеспрямовано, ефективно і оптимально діяти за складних умов; використання на заняттях рекомендацій психологічної, педагогічної та інших наук, науково обґрунтованих та методично конкретних критеріїв оцінки ефективності дидактичного процесу тощо (Ягупов, 2002, 560).

Світ диктує нам свої умови. Організація і проведення навчальних занять в сучасних умовах є досить актуальним питанням для освітньої спільноти. Відповідно до сталого провадження освітнього процесу, який регламентований нормативними документами у галузі освіти, основними видами навчальних занять у педагогічних коледжах є лекції, лабораторні, практичні, семінарські заняття, індивідуальні заняття та консультації, які тісно переплітають теоретичну та практичну складові, як того вимагає принцип практичної спрямованості, впливають на методичну компетентність, формуючи та розвиваючи її. Однак, зважаючи на непросту ситуацію, яка склалася в світі, спричиненою коронавірусною інфекцією

COVID-19, неабиякої актуальності набуває впровадження різних видів навчання, зокрема і змішаного навчання.

МОН України було розроблено рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої освіти та вищої освіти. При впровадженні в освітній процес змішаного навчання, викладачі залишаються ключовим фактором успіху. Саме через викладачів відбувається змістове наповнення та взаємодія студентів на курсі. Успішна реалізація дисципліни у змішаному форматі передусім залежить від готовності викладача адаптувати свій підхід до подачі матеріалу, методів викладання й розуміння ролей викладача та студентів у навчальному процесі (МОН, 2020, 15). Відповідно до методичного блоку рекомендацій змішане навчання не слід сприймати як дистанційне навчання, оскільки змішане навчання є підходом, педагогічною й технологічною моделлю, методикою, що поруч із онлайн-технологіями спирається також і на безпосередню взаємодію між студентами та викладачами в аудиторії (МОН, 2020, 22). Така модель навчання забезпечить повне занурення студентів у освітній процес, засвоєння матеріалу, ефективну взаємодію між суб'єктами навчання, персоналізацію навчання, а головне відбувається наслідування принципу практичної спрямованості.

Обумовлені потреби суспільства сприяють розвитку методичної компетентності викладачів з урахуванням закономірного взаємозв'язку процесу навчання з процесами освіти, розвитку в педагогічному напрямку. Водночас, важливого значення набувають як якісний склад педагогічного персоналу, рівень технічного забезпечення освітнього процесу, так і гнучкість навчальних планів, варіативність навчальних програм тощо, здатних забезпечити дорослим успішність розвитку компетентностей для особистісного й професійного зростання, конкурентних переваг на ринку праці тощо (Аніщенко, 2019, 29). Результат практичних дій спонукає до глибшого осмислення теоретичних знань, а теоретичні знання удосконалюють практичну діяльність.

Принцип науковості відображає взаємозв'язок з сучасними науковими знаннями і практикою демократичного устрою сучасного суспільства. Важливим аспектом принципу науковості вважаємо зміст і методи провадження освітнього процесу, що відображає зв'язок сучасних науково-теоретичних знань з практичною діяльністю. На наше переконання, сутність цього принципу полягає в тому, що засвоєвані майбутніми педагогами знання повинні викладатися в інтерпретації сучасної наукової думки, без заперечення даних, які вона пропонує, однак, з новітніми доповненнями. Важливо донести до студентів науково-достовірні знання, які відповідали б сучасному рівню розвитку науки. У дослідженнях провідного науковця А. Литвина тлумачиться про те, що принцип науковості механічно не переносить в навчальний матеріал наукову систему, а передбачає методичне й дидактичне опрацювання матеріалу, в результаті якого виникає нова дидактична система – навчальний процес (Литвин, 2011. 220).

Підвищені вимоги до змісту кожного лекційного, семінарського чи

практичного заняття створюють сприятливі умови для різностороннього розвитку особистості студента, водночас, мають неабиякий вплив на удосконалення та розвиток методичної компетентності викладачів гуманітарних дисциплін. Методичний блок забезпечення освітнього процесу опирається на науковий зміст методичного матеріалу реалізація якого відбувається завдяки дотриманню певних методико-педагогічних правил. При наслідуванні принципу науковості першочерговим завданням викладачів вважаємо підбір освітнього контенту, з урахуванням останніх досягнень науки, зокрема, розкриття наукових здобутків у галузі освіти. Інструкційні методичні карти заняття варто розробляти у відповідності до навчального матеріалу з висвітленням досягнень сучасної педагогіки. Організовуючи проведення навчальних заходів, не слід забувати і про наукове підґрунтя досягнень методики. Важливо означити найважливіші для сприйняття питання, які мають принципове значення в підготовці студентів педагогічних спеціальностей. В даному випадку обов'язковим вважаємо ознайомлення студентів педагогічних коледжів з наказами, постановами, порадами, рекомендаціями, листами, інструкціями та іншими нормативними документами МОН України, які розкривають зміст організації освітнього процесу з урахуванням тем навчальних дисциплін гуманітарного спрямування.

Застосовуючи наукові, методологічні і методичні основи оцінки ефективності навчального процесу важливо донести до студентів їх значення при здійсненні практичної діяльності. Незалежно від специфіки навчальної дисципліни, при підготовці до кожного заняття першочерговим є систематичне ознайомлення з науковою літературою, яка є своєрідним ретранслятором наукових досягнень. Процес передачі навчального матеріалу шляхом наукового досвіду передбачає високий рівень розвитку методичної компетентності. Зусилля викладача потрібно спрямувати на активізацію інтелектуально-професійної та методичної діяльності майбутніх педагогів. Для досягнення високого наукового рівня лекцій необхідно забезпечити раціональне співвідношення теоретичного і фактичного матеріалу, повноту і глибину використання теорії, наукові узагальнення, доказовість і аргументованість, відображення останніх досягнень науки і техніки, зв'язок матеріалу лекції з суміжними дисциплінами (Методичні рекомендації, 2). Однак, при підготовці навчального матеріалу на основі наукових досліджень важливо недопустити непосильного навчання майбутніх фахівців. Свідоме засвоєння загальнонаукових та професійних знань компенсується майстерним викладанням. Оскільки потік науково-методичної інформації постійно розширюється, завдання викладача полягає у вмінні скомбінувати її таким чином, щоб представити і в традиційному контексті, і на сучасному етапі з окресленням перспектив розвитку методичної компетентності.

Провадження освітньої діяльності у закладах фахової передвищої освіти на основі принципу науковості забезпечує студентів цілою системою наукових методично-практичних знань, які в подальшому служать не тільки формуванню, а й розвитку методичної компетентності майбутніх фахівців

та виступають фундаментальною складовою розширення наукового кругозору.

Принцип послідовності й системності навчання. У науковій літературі не рідко зустрічаємо відомості про те, що принцип послідовності і системності навчання є похідним від принципу науковості. Науковий виклад матеріалу впливає на послідовність очікуваних результатів навчання студентів. Забезпечення наступності і плавного переходу між навчальними дисциплінами формує послідовні цілеспрямовані, доцільні, структуровані та довільно керовані дії під час проведення занять. Зрозуміло, що для реалізації даного принципу виклад навчального матеріалу має відбуватися за принципом лінійності. Є підстави вважати, що даний принцип неабияк впливає на реалізацію оновленої стратегії освіти. Ключові форми та методи методичної роботи викладачів допомагають осмислити та виявляти загальні, системні властивості даного поняття. Аналіз провадження освітньої діяльності через урахування тенденцій та закономірностей, які склалися на сучасному етапі реформування освіти призводить до професійного росту. Викладачам гуманітарних дисциплін важливо усвідомлювати, що потреба у нових знаннях та узагальнення попереднього досвіду породжують свободу самоутворювальної педагогічної діяльності з подальшим її впливом на методичну компетентність. Принцип систематичності та послідовності ґрунтується на тому, що розвиток має здійснюватися у логічній послідовності, за системою, яка забезпечує збереження наступності, тому що системне розв'язання будь-яких проблем є ефективнішим за окремі заходи або дії (Козаченко, 2019, 160).

Принцип розвитку особистості. Важливим принципом розвитку методичної компетентності викладачів гуманітарних дисциплін є принцип розвитку особистості студентів. Вплив викладачів на юну особистість спонукає майбутніх фахівців до самостійного знаходження способів і методів вирішення поставлених завдань та застосування набутих знань у практичній діяльності. Методично-педагогічна спрямованість, володіння навичками професійної взаємодії та спілкування породжує демократичний стиль викладання. Аналізуючи принцип розвитку особистості, є впевненість у тому, що демократичному стилю викладання навчальних дисциплін гуманітарного спрямування притаманний високий рівень вербального спілкування між викладачами та студентами. Для встановлення суб'єкт-суб'єктної взаємодії науково-педагогічному працівникові необхідні властивості та здібності, які характеризували б його як зрілу сформовану особистість, як фахівця; як спеціаліста педагогічної галузі; як викладача, якому притаманні такі педагогічні якості та здібності, що ефективно впливають на формування в студентів умінь і навичок професійного спілкування (Барановська, 2012, 68). Відмова від стереотипних способів подачі освітнього контенту формує у студентів поняття про особистісну креативність у навчанні, яка спонукає до самотворення творчої особистості майбутнього педагога.

Креативна педагогіка розширює соціально-культурну мету

професійної діяльності викладача, яка полягає не у традиційному розумінні викладання, як передавання-збереження досвіду, а у формуванні у майбутнього педагога готовності до еволюціонуючого співбуття з професійною реальністю. Така мета актуалізує тлумачення педагогічної системи як частини освітніх систем, головною метою яких є навчання, виховання і передавання знань (освіта), формування компетенцій особистості, які наближають її до стану ідеалу якості Людини (якості особистості і якості професіонала) (Сотська, Лісовий, 2018, 24). Досягнення успіху в розвитку та формуванні методичної компетентності викладачів та майбутніх учителів взаємозалежне від наявності необхідних знань, вмінь і навичок, які визначають фахові та професійні компетентності. На їх основі забезпечується цілісний розвиток особистості.

Принципи партнерства. Термін «партнерство» переважно визначають як систему взаємовідносин, які відбуваються у процесі певної спільної діяльності; організаційну форму спільної діяльності, що передбачає об'єднання осіб на відповідних умовах розподілу праці та активної участі в її реалізації. В основі принципів партнерства лежить педагогіка партнерства, яка пропагує такі аспекти як повага до особистості, доброзичливість і позитивне ставлення, довіра у відносинах, діалог – взаємодія – взаємоповага, розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків) та соціальне партнерство (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей (Скиба, 2019, 1).

Основною парадигмою педагогіки партнерства вважаємо становлення молодого спеціаліста, його духовності, індивідуальності, самотворення та самовизначення. Збільшення ефективності діалогічного спілкування між викладачами та студентами, недопущення конфліктів у педагогічній діяльності сприяють взаємодії партнерських взаємин. Викладач для студента є першоджерелом знань. Систематизація подачі навчального матеріалу та його освоєння наштовхують на пріоритет партнерства. Відповідність новій освітній парадигмі, сучасним тенденціям розвитку суспільства у закладах фахової передвищої освіти, передбачає домінування партнерства серед інших форм персоніфікованого посередництва. Коучинг, тьюторство, консультування є однією з форм взаємодії між наставниками та майбутніми педагогами. Всі вони мають тісний взаємозв'язок та можуть проявляються одночасно в будь-якій складовій освітнього процесу. Більшість орієнтованих видів навчальної діяльності відображає синергетичний підхід до освітнього процесу, коли виконання завдань із різних галузей, їх взаємопроникнення та переплетення підсилюють ефекти навчання, сприяють конструюванню знань, а не їх відтворенню, що демонструє партнерський підхід до освітнього процесу, задекларований Концепцією «Нова українська школа» (Бібік, 2017, 30).

Висвітлені результати дослідження принципів розвитку методичної компетентності можуть бути використані у подальших наукових розвідках щодо розвитку методичної компетентності викладачів гуманітарних

дисциплін та сприяють виявленню закономірностей. Основною закономірністю розвитку методичної компетентності вважаємо закономірність, яка означає, насамперед, певну впорядкованість подій, відносну постійність, сталість головних детермінуючих факторів, регулярність зв'язку між речами (Шинкарук, 1973, 155). Однак, означена закономірність є залежною та тісно взаємопов'язана з рядом чинників.

Отже, розвиток методичної компетентності викладачів гуманітарних дисциплін у педагогічних коледжах залежить від таких закономірностей: зумовленості професійного розвитку, вмотивованості викладачів, особистісно-цілісної спрямованості, закономірності розвитку педагогічної майстерності та методичної компетентності освітянських кадрів, оволодіння знаннями концентричної спіралі освітнього процесу та загальними закономірностями.

На думку Л. Султанової, показником закономірності будь-якого зв'язку є його причинно-наслідковий характер (Султанова, 2018, 86). У зв'язку з означеним вище настановлюємо на думку, що сучасні вимогами соціального замовлення мають неабиякий вплив на закономірності професійного розвитку та особистісно-цілісної спрямованості. Саме вони здатні вплинути на визначення завдань методичної роботи педагогічних коледжів та акцентувати свою увагу на взаємозв'язку професійного розвитку викладачів з розвитком їх методичної компетентності, педагогічної майстерності. Позитивна мотивація становлення неповторної творчої індивідуальності викладача, що має прояв у спрямуванні на цілісність, безперервність і системність процесу самовдосконалення особистості у фаховій діяльності й ґрунтується на принципах єдності пізнавальної активності і творчого підходу викладачів (Соломаха, 201, 31).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Здійснене нами дослідження дозволяє зробити висновки про те, що принципи та закономірності, які їх супроводжують мають неабияку значущість та важливість у системі розвитку методичної компетентності викладачів гуманітарних дисциплін педагогічних коледжів. Проаналізувавши значну кількість наукових джерел нами виявлено внутрішні взаємозв'язки принципів. Так принцип науковості полягає в необхідності розвитку системи наукових знань, принцип практичної спрямованості – у застосуванні цих знань, принцип систематичності і послідовності – у передачі знань студентам, принцип розвитку особистості – у самовдосконаленні викладачів, принцип партнерства – у об'єднанні усіх учасників освітнього процесу на відповідних умовах розподілу праці та активної реалізації. Усі означені нами принципи доповнюють і зумовлюють один одного, мають тісний взаємозв'язок та утворюють цілісну систему. Домінування того чи іншого принципу залежить від специфіки навчальних дисциплін. На сучасного викладача покладено чимало завдань, однак пріоритетним вважаємо формування готового конкурентоспроможного спеціаліста, затребуваного на ринку праці.

Закономірності особистісно-цілісної спрямованості орієнтують нас на простір із подальшим впливом на формування конкурентоспроможного

спеціаліста. Вважаємо, що порушена проблема потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел

- Аніщенко, О. В. (2019). Концепція розвитку неформальної освіти дорослих в Україні. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 1 (15), 20-39.
- Барановська, Л.В. (2012). Суб'єктність підготовки майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у сільській місцевості. *Креативна педагогіка*. №6, 66-71.
- Бібік, Н.М. (2017). Нова українська школа: poradnik для вчителя. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди». 206, 16.
- Зварич, І. (2010). Принципи викладання навчальної дисципліни у вищих навчальних закладах України та США. *Молодь і ринок*. №6 (65), 45.
- Козаченко, Г.В. (2019). Розвиток педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю у системі науково-методичної роботи коледжу. *Канд. дис. за спец. 13.00.04 – теор. і мет. проф. о-іти 015 Педагогічні науки*. 273.
- Литвин, А.В. (2011). Інформатизація професійно-технічних навчальних закладів будівельного профілю (*монографія*) Львів. Компанія «Манускрипт». 498.
- Методичні рекомендації підготовки та проведення окремих видів навчальних занять. URL:<http://www.bmet.org.ua/index.php/vikladacham/419-metodichni-rekomendatsiji-pidgotovki-ta-provedennya-okremikh-vidiv-navchalnikh-zanyat>.
- Педагогічний словник. (2017). URL:<http://www.vpu25.org.ua/index.php/k2/poradi-psikhologa/item/471-pedahohichniy-slovyk>.
- Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання. (2020). *МОН*.31.
- Скиба, М. (2019). *Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ?* URL:<https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>.
- Соломаха, С. (2012). Імідж сучасного педагога. *Всеукраїнський науково-практичний, освітньо-популярний журнал. Неформальна мистецька освіта*. Полтава. ПОІППО імені М. В. Остроградського. 4. С. 30–33.
- Сотська, Г.І., Лісовий, В.А. (2018). Обґрунтування сутності професійного розвитку викладача вищої школи: теоретичний аспект. *ScienceRise: педагогічна освіта*. 1 (21), 22-26.
- Султанова, Л.Ю. (2018). *Теоретичні і методичні засади полікультурної освіти майбутнього викладача вищого педагогічного навчального закладу*. Дис. ... докт. пед. наук. Київ. 507.
- Шинкарук, В.І. (Ред.). (1973). *Філософський енциклопедичний словник*. Київ. 751.
- Ягупов, В.В. (2002). *Педагогіка: Навч. посібник*. Київ: Либідь. 560. URL: https://eduknigi.com/ped_view.php?id=166

References (translated and transliterated)

- Anishchenko, O. V. (2019). Kontseptsiya rozvytku neformalnoyi osvity doroslykh v Ukraini. *Osvita doroslykh: teoriya, dosvid, perspektyvy [The concept of non-formal adult education in Ukraine. Adult education: theory, experience,*

- prospects]. 1 (15). 20-39. [in Ukraine]
- Baranovska, L. (2012). Subyektivnist profesiyanoi pidhotovky maybutnikh sotsialnykh pedahohiv do profesiyanoi diyalnosti u silskomu suspilstvi. *Kreatyvna Pedahohika [Subjectivity of professional preparation of the future social pedagogues for the professional activity in the rural society. Creative pedagogy]*. №6. 66-71. [in Ukraine]
- Bibik, N. (2017). Nova ukrayinska shkola: posibnyk dlya vchyteliv. Kyiv. TOV «Vydavnychyy dim» Pleyady» [*New Ukrainian school: a guide for teachers. Kyiv. TOV Publishing House Pleiady, LLC (under the laws of Ukraine)*]. 206. [in Ukraine]
- Zvorych, I. (2010). Pryntsyipy vykladannya dystsypliny u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Ukrainy ta SHA. Molod i rynek [*Principles of teaching the discipline in higher educational institutions of Ukraine and the United States. Youth and market*]. №6 (65), 45. [in Ukraine]
- Kozachenko, H.V. (2019). Rozvytok pedahohichnoyi kompetentnosti vykladachiv farmatsevtichnoho profiluyu v systemi naukovo-metodychnoyi roboty koledzhu. Kand. dys. za spets.13.00.04 – teor. i met. prof. o-ity 015 Pedahohichni nauky. [*The Development of Pedagogical Competence of Teacher of Pharmaceutical Profile in the System of Scientific and Methodical Work in College. Dissertation for the degree of Doctor of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.04 – Theory and methodology of professional education 015 Pedagogical sciences*]. 273. [in Ukraine]
- Lytvyn, A.V. (2011). Informatyzatsiya profesiyno-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv budivelnogo profiluyu. Monohrafiya. [*Educational Process Informatization in Vocational Schools of a Building Profile Monograph*]. Lviv. Kompaniya «Manuskrypt» – Manuskrypt Company. 498. [in Ukraine]
- Metodychni rekomendatsiyi pidhotovky ta provedennya okremykh vydiv navchalnykh zanyat [*Methodical recommendations for the preparation and conduct of certain types of training sessions*]. URL:<http://www.bmet.org.ua/index.php/vikladacham/419-metodichni-rekomendatsiji-pidgotovki-ta-provedennya-okremikh-vidiv-navchalnikh-zanyat> [in Ukrainian].
- Pedahohichnyy slovnyk. (2017). [*Pedagogical dictionary*] URL:<http://www.vpu25.org.ua/index.php/k2/poradi-psikhologa/item/471-pedahohichni-slovnyk> [in Ukrainian].
- Rekomendatsiyi shchodo vprovadzhennya zminenoho navchannya. (2020) MON [*Recommendations for the implementation of blended learning. The Ministry of Education and Science of Ukraine*]. 31. [in Ukraine]
- Skyba, M. (2019). Krashche razom. Shcho take pedahohika partnerstva ta navishcho vona v NUSH? [*Better together. What is the pedagogy of partnership and why is it in NUS?*] URL:<https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/> [in Ukrainian].
- Solomakha, S. (2012). Imidzh suchasnoho pedahoha. Vseukrayinskyy naukovo-praktychnyy, osvitho-populyarnyy zhurnal. Neformalna mystetska osvita. Poltava. POIPPO imeni M. V. Ostrohradskoho [*The image of the modern teacher. All-Ukrainian scientific and practical, popular educational journal. Informal art education*]. Poltava. 4, 30–33 [in Ukraine].
- Sotska, H.I., Lisovyy, V.A. (2018). Zabezpechennya sutnosti profesiyonoho rozvytku

- vykladacha vyshchoyi shkoly: teoretychnyy aspekt. ScienceRise: pedahohichna osvita [Essence argumentation of the teacher professional development of higher school: theoretical aspects. ScienceRise: Pedagogical Education]. 1 (21). 22-26. [in Ukraine]
- Sultanova, L.Y. (2018). Teoretychni ta metodychni zasady polikulturnoyi osvity maybutnoho vykladacha vyshchoho pedahohichnoho navchalnoho zakladu [Theoretical and methodical principals of polycultural education of higher pedagogical educational institution's future teacher]. Dys. ... dokt. ped. nauk: 13.00.04. Kyiv. 507 [in Ukraine].
- Shynkaruk, V.I. (Red.). (1973). Filosofskyy entsyklopedychnyy slovnyk. [Philosophical encyclopedic dictionary]. Kyiv. 751. [in Ukraine]
- Yahupov, V.V. (2002). Pedahohika: Navch. posibnyk. [Pedagogy: [Textbook. Manual]. Kiev. Lybid. 560. URL: https://eduknigi.com/ped_view.php?id=166 [in Ukrainian].

УДК 378.018.8..373.011.3-051]:376

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.1\(17\).2020.59-67](https://doi.org/10.35387/od.1(17).2020.59-67)

Малишевська Ірина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0889-2552>

E-mail: irinamalysh66@gmail.com

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ ФАХІВЦІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Анотація. Оглядову статтю присвячено дослідженню шляхів удосконалення підготовки педагогічних фахівців до роботи в умовах інклюзивної освіти. Акцентовано, що інклюзивна освіта феноменологічно пов'язана з розвитком інклюзивного суспільства, що засвідчує етапність її розбудови: ексклюзія, сегрегація, інтеграція, інклюзія. Визначено гуманістичні засади інклюзивної освіти. Зазначено, що її цінності та принципи базуються на визнанні значущості кожного суб'єкта освітнього процесу.

Виокремлено основні чинники впливу на підготовку та перепідготовку педагогічних фахівців до роботи в умовах інклюзивної освіти. Окреслено основні причини не готовності педагогічних працівників забезпечити дітям з особливими освітніми потребами якісне інклюзивне навчання. З'ясовано, що підготовку педагогічних фахівців до роботи в умовах інклюзивної освіти необхідно здійснювати на всіх рівнях: від системи навчання здобувачів вищої освіти до системи підвищення кваліфікації досвідчених практиків. Відзначено, що в Україні активізувався пошук стратегічних напрямів професійної підготовки педагогічних кадрів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. Акцентовано увагу на перспективних завданнях підготовки педагогів для освітньої інклюзії, розв'язання яких необхідно